

עבודת ישראל דברים פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי¹. וקשה מה זה שאצל השמים הזכיר דיבור שהוא קשה², ואצל הארץ אמירה שהיא רכה³. אבל הענין כך הוא, כי הבורא ברוך הוא האציל עולמות עד אין חקר וכל העולם הוא כעין משל למעלה הימנו, וכה נשתלשלו העולמות עד שנברא העולם הזה שהוא גשמי, והוא משל למה שלמעלה הימנו בכל העולמות, וגם אדם שהוא עולם קטן⁴ בכל איבריו הוא גם כן משל לעולמות עליונים. וכל עולם ועולם מה שלמטה הימנו המה משל לו, והוא משל למה שלמעלה הימנו. וזהו האזינו השמים ואדברה, שמים הם כינוי לעולמות עליונים. ואדברה, היינו שאדבר משל לו, והוא משל למה שלמעלה הימנו. וזהו האזינו השמים ואדברה, שמים הם כינוי לעולמות עליונים, ותשמע הארץ אמרי פי, היינו מתתא לעילא נאמר מן העולמות התחתונים רכות שהם כעין משל ודוגמא לעולמות העליונים, והבן

או יאמר האזינו השמים ואדברה. כי הצדיק אשר רוצה להחזיר את בני דורו למוטב ומדבר אליהם דברי מוסר תמיד, אך דבריו אין נכנסין בלבם כי לבם לב אבן⁵ מחמת רוב עבירות שעשו ונתחברו חס ושלום בקליפה⁶ רחמנא ליצלן, עצה היעוצה על ידי שידבר מוסר אל שורש נשמתם אשר אין לקליפה אחיזה שם. וזה **האזינו השמים ואדברה**, דהיינו אל שורש הנשמות המכונה בשם שמים⁷, וממילא **תשמע הארץ אמרי פי**, היינו אדם הגשמי, והבן

וזה כוונת סבי דבי אתונא (בכורות ח ב) שהמה היו אפיקורסים ולא האמינו בזה, ואמרו האי גברא דבעי איתתא ולא יהבי ליה מה חזא דאזיל להיכא דמדלי מיניה, דהיינו שמדבר אל שורש נשמתו וכנייל, והוא שקל סיכתא דצא לתתא לא עאל דצא לעילא עאל, והראה להם בזה שלתתא לא היה מקום למיעל יען כי גברו הקליפות, אבל לעילא שיש מקום לכנוס ועל, והבן מאוד⁸ :

ראו עתה כי אני אני הוא מחצתי ואני ארפא וגו'⁹. דהנה אני הוא בחינת מלכות¹⁰, שהשר מתפאר ואומר אני מושל לבדי. והנה פרעה אמר גם כן אני פרעה (בראשית מא, מד), אבל לא כן הדבר כאשר לבבו ידמה כי איננו בחינת אני באמת, רק הקדוש ברוך הוא שהוא מושל לבדו בקרב כל הארץ והוא עושה פעולות הפכית מתמידות מוחץ ורופא ממת ומחיה. וזהו שאמר הכתוב ראו עתה כי אני, הוא שם המלכות, אני הוא ואין אלהים עמדי, כי אני ממת ומחיה מוחץ ורופא בבת אחת ואין מידי מציל, לכן אני הוא לבדי ואין אחר עמי

¹ דברים פרק לב: (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי:

² תלמוד בבלי מסכת מכות דף יא עמוד א: דכל דיבור לשון קשה? אין, כדכתיב: דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות.

³ שמות רבה (וילנא) פרשה מב סימן ב (כי תשא): ואין אמירה אלא לשון רך

⁴ מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לא: [רבי יוסי הגלילי אומר כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בארץ ברא באדם] משלו משל למה הדבר דומה לאחד שנטל את העץ ומבקש לצור צורות הרבה ואין לו מקום לצור ויש לו צער. אבל המצייר בארץ [מצייר] והולך ומבדיל הרבה הרבה. אבל הקדוש ברוך הוא יחא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בחכמתו ובתבונתו ברא את כל העולם כולו וברא את השמים ואת הארץ עליונים ותחתונים ויצר באדם כל מה שברא בעולמו.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי סימן ג: האדם שהוא עולם קטן כיצד כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו כילוד אשה בראו, מה ילוד אשה מתחיל בטבורו ומותח לכאן ולכאן לארבעה צדדין כך התחיל הקדוש ברוך הוא לבראות את עולמו מאבן שתיה תחלה וממנה הושתת העולם, ולמה נקרא שמה אבן שתיה, מפני שממנה התחיל הקדוש ברוך הוא לבראות את עולמו, וברא ב"ה = בית המקדש = למעלה שנאמר (שמות טו) מכוון לשבתך פעלת ה', אל תקרא מכוון אלא מכוון לשבתך כנגד כה"כ = כסא הכבוד = כמ"ל, ויצירת הולד כיצירת העולם, כנגד יצירת הולד במעי אמו,

⁵ שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א: ב **דבר אחר לריח שמניך טובים**, ר' אחא בשם רבי תנחום ברבי חייה, שני שמנים הם, שמן כהונה ושמן מלכות, ורבן אמרין שתי תורות הן, תורה שבכתב ושבעל פה, א"ר יודן שמן תורק שמך, שמן מתגדל על כל מי שהוא עוסק בשמנה של תורה, היא דעתיה דרבי יודן דאמר (ישעיה י) וחובל עול מפני שמן, חובל עולו של סנחריב מפני חזקיהו וסייעתו שהיו עוסקין בשמנה של תורה, דבר אחר שמן תורק שמך, מה השמן הזה מר מתחלתו וסופו מתוק, כך והיה ראשיתך מצער ואחריתך יגעה מאד, מה השמן הזה אין משתבח אלא ע"י כתישה, כך ישראל אין עושין תשובה אלא ע"י יסורים, מה השמן הזה אין מתערב בשאר משקין, כך ישראל אין מתערבים באומות העולם דכתיב (דברים ז) ולא תתחנן בם, **מה השמן הזה כוס מלא אינו מזדוץ כשאר כל המשקים, כך דברי תורה אין מזרזפים בדברי ליצנות, מה השמן הזה כוס מלא שמן בידך ונפל לתוכו טיפה של מים ויצאת כנגדה טיפה של שמן, כך אם נכנס דבר של תורה ללב יצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות יצא כנגדו דבר של תורה**, מה השמן הזה מביא אורה לעולם, כך ישראל אורה לעולם, שנא' (ישעיה ס) והלכו גוים לאורך, מה השמן הזה עליון על כל המשקין, כך הם ישראל עליונים על כל האומות, שנאמר (דברים כח) ונתתך ה' אלהיך עליון, מה השמן הזה אין לו בת קול, כך ישראל אין להם בת קול בעוה"ז, אבל לעולם הבא כתיב ושפלת מארץ תדברי.

⁶ בן פורת יוסף דרשות והוספות קונטרס אחרון: מעתי ממורי פ' הענין, בחטא א' שחטא אדם מזדמן לו חטא אחר כדי שישבו ממנו, ע"ז יהיה כפרת חטא א'. וכשוראה יצר הרע כך מתגבר עליו בחטא ב', ומכל מקום השם יתברך מליץ בעדו, על שלשה פשעי ישראל וכו' (עמוס ב, ו). וכאשר חטא ג' פעמים אז נתלבש נפשו רוחו ונשמתו בקליפות, ועבירה גוררת עבירה (אבות פ"ד מ"ב), ודרכי התשובה נמנע ממנו עד שירוחם משמים.

⁷ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צא עמוד ב: יקרא אל השמים מעל - זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו - זה הגוף. **רש"י**: יקרא אל השמים מעל - כלומר יקרא הקדוש ברוך הוא לנשמה הבאה לו לתוך גופו של אדם מאל השמים מעל ויקרא אף אל הגוף שבא מן הארץ.

⁸ אוהב ישראל דברים פרשת האזינו: וזהו כוונת סבי דבי אתונא (בכורות ח ב) שהיו אפיקורסים ולא האמינו בזה. ולכן שאלו האי גברא דאזיל ובעי איתתא ולא יהבי ליה מה חזי דאזיל לדוכתא דמידלי מיניה. היינו שכיון שמקודם דיבר אל אנשי דורו מוסר ותוכחה ולא האזינו לדבריו ולא שמעו בקולו. מה ראה שמדבר אחר כך אל שורש נשמתם אשר היא רוחני. כי לדעתם העכורה הוא מכל שכן שלא יטו אוזן לדבריו משם. ולזה השיב להם התנא הקדוש תשובה נצחת בזה דשקיל סיכתא דצא לתתא ולא עייל, דצה לעילא ועייל. ורמז להם בעשייתו זאת שלתתא לא היה יכול ליעול מחמת כי אין מקום פניו וחלול כי גברו ומלאו שם הקליפות רחמנא ליצלן. אבל לעילא שאין שם שליטה ואחיה להם ואז יש מקום למיעל שם עייל. והבן זה היטב:

⁹ דברים פרק לב: (לט) רָאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֲמִית וְאֵין מַלְצָתִי וְאֵין אֲרָפָא וְאֵין מִיָּדִי מִצִּיל:

¹⁰ זוהר כרך א (בראשית) פרשת מקץ דף רד עמוד ב: והייתם קדושים כי קדוש אני, מאן אני דא קודשא בריך הוא מלכות שמים קדישא